

בס"ד. ש"פ וישב, שבת חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תש"ל

(הנחה בלתי מוגה)

רני ושמחי בת ציון כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאום הוי"ו, ומדייק בזה בעל הגאולה והשמחה² [ועד"ז בדרושי רבותינו נשיאינו שלאח"ז, בשערי אורה³ ואוה"ת⁴ וכו'], דצריך להבין מהו ענין ב' הלשונות רני ושמחי. וגם מהו הענין שכנס"י נקראת בשם בת ציון דוקא. ובכללות צריך להבין מה שייך ענין זה להפטרת חנוכה, דלכאורה היתה ההפטרה צריכה להתחיל מהפסוק⁵ ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגו', ששם מדובר אודות נרות המקדש, שהם המקור ושרש לנרות חנוכה, וגם, שנס חנוכה ה' בנרות המקדש, ולמה מתחילים ההפטרה מהפסוק רני ושמחי בת ציון, שלכאורה אין זה שייך כלל לענין חנוכה.

ב) ומבאר בזה, דהנה כתיב⁶ עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה, ואייתא בזהר⁷ שמחה בצפרא ורננא ברמשא. ועפ"ז יש להוסיף ולדייק במ"ש רני ושמחי, דלכאורה, הרי רננא ושמחה הם בזמנים שונים, רננא בלילה ושמחה ביום, ולא זו בלבד שהם בזמנים שונים, אלא שהם גם זמנים הפכים (וכמ"ש בשערי אורה⁸), שהרי כתיב⁹ ויקרא אלקים לאור יום וגו', שקבע גבול יום לזמן הארת השמש, וקבע גבולות לילה וכו', והיינו שהם זמנים הפכיים, ומזה מובן בנוגע לעבודה דרננא ששייכת לרמשא והעבודה דשמחה ששייכת לצפרא, שהם אופני עבודה שונים וגם הפכיים זמ"ז. ואילו בפסוק זה נאמר רני ושמחי בת ציון, שכולל את שני הענינים דרננא ושמחה בבת אחת. וצריך להבין, מהו הטעם שדוקא אצל בת ציון קשורים שני הענינים דרננא ושמחה זה בזה, ועד שבאים בבת אחת.

ג) והענין הוא, דהנה כתיב¹⁰ כי שמש ומגן הוי"ו אלקים, והיינו, שהגילוי דשמש הוי"ו הוא ביום, אבל בלילה שהוא זמן

1) זכר"י ב, יד — הפטרת שבת חנוכה.	6) תהלים ק, ב.
2) תו"א מקץ לו, א ואילך. שם סע"ד ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קכד.	7) ח"א רכט, ב.
3) שער החנוכה ד"ה רני ושמחי פ"א ואילך.	8) שם פ"ח יג.
4) חנוכה שיג, ב ואילך.	9) בראשית א, ה.
5) זכר"י ד, ב.	10) תהלים פד, יב. וראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ד ואילך.

החושך, כל הענינים הם בהעלם והסתר, בדוגמת המגן שמסתיר על אור השמש, והיינו, שהענינים הם במציאותם כמו שהם, אבל הם בהעלם והסתר, ואינם נראים לעין, עד שנדמה שאינם במציאות. וענין זה הוא בכללות בסדר ההשתלשלות עד לעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנו, שהוא תכלית ההעלם והסתר, ובפרטיות הוא בזמן הגלות, שעז"נ¹¹ ואנכי הסתר אסתיר פני, ועד שגם הימים טובים שבהם, כמו חנוכה ופורים, הם באופן שאלקות אינו מאיר בגלו¹². וסיבת ההעלם וההסתר שבעולם הוא ההעלם וההסתר שבעבודת האדם, והיינו, דעם היות שהנשמה מצד עצמה הנה אפילו בשעת החטא היתה באמנה אתו¹³, מ"מ, אינה מאיר בתרי"ג הכחות שלו ובמחדו"מ כו', שזהו ההעלם וההסתר בעבודת האדם, והוא הסיבה להעלם והסתר בעולם.

אך אעפ"כ ישנו הענין דרננא ברמשא, והיינו, שגם ברמשא שענינו חושך והעלם והסתר, ישנו ענין הרינה, ואדרבה, דוקא מצד ההעלם וההסתר הנה ע"י ההתבוננות בזה גופא יבוא לידי צמאון ותשוקה ביותר (כמבואר בתניא¹⁴, ובפרט בדרושי חסידות שלאח"ז), שזהו"ע הרינה. ועי"ז בא אח"כ למדריגה נעלית יותר, שמחה בצפרא, שזוהי השמחה מצד הגילוי אור שבא לאחרי ההעלם וההסתר, וכמבואר בתניא¹⁵ בנוגע לשמחת הנפש בצאתה מן הגוף המתועב, משכא דחויא¹⁶, שאין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות ושבי', כמשל בן מלך שהי' בשבי' כו' ויצא לחפשי אל בית אביו המלך (ועאכו"כ כאשר המלך עצמו הי' בשבי', כמ"ש¹⁷ מלך אסור ברהטים, כדאיתא באגה"ת¹⁸). והסדר בזה, שתחלה צ"ל רננא ברמשא, ועי"ז באים אח"כ לשמחה בצפרא, וכמו שהי' בתחילת הבריאה, ברישא חשוכא והדר נהורא¹⁹.

(ד) **וזהו** גם מ"ש²⁰ כי אתה נרי הוי' והוי' יגי' חשכי. והענין בזה, דהנה אמרו רז"ל²¹, אמר הקב"ה, אם אתה משמר את נרי, שהו"ע

-
(11) וילך לא, יח.	(19) שבת עז, ב.
(12) ראה גם לקו"ת צו טז, א"ב.	(20) שמואל"ב כב, כט. וראה בתו"א מקץ
(13) ראה תניא ספכ"ד.	מ, ב ואילך. שערי אורה שער החנוכה ד"ה כי
(14) ראה תניא פ"ז. פמ"ד.	אתה נרי פ"א ואילך (לד, ב ואילך). אוה"ת
(15) פל"א.	חנוכה שכו, ב ואילך. סה"מ תרנ"ג ע' קעב
(16) תקו"ז בהקדמה (י, ב). תיקון כא	ואילך. ד"ה כי אתה נרי דש"פ מקץ, זאת
(17) שה"ש ז, ו.	חנוכה תשמ"ז.
(18) פ"ז (צו, ב).	(21) ראה דב"ר פ"ד, ד.

קיום התומ"צ, נר מצוה ותורה אור²², אני משמר את נרך, נר הוי' נשמת אדם²³, ולא רק בנוגע לענינים הרוחניים, אלא נמשך גם בנוגע לענינים הגשמיים בעולם, שעומד על ג' העמודים תורה עבודה וגמ"ח²⁴, שהם ג' הקוין הכוללים את כללות העבודה דקיום התומ"צ ע"י ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה. אמנם, כל זה הוא בזמן הרגיל, תמידים כסדרם, שאז היא העבודה הרגילה בנר מצוה ותורה אור, אבל בזמן הגלות צ"ל עבודה נעלית יותר, כיון שצריך לפעול הענין דהוי' יגי' חשכי, והיינו, שבכדי להאיר את חושך הגלות, לא מספיק הוי' הא', אלא צ"ל גם הוי' הב', גילוי שם הוי' שלמעלה מסדר השתלשלות, כמרומוז גם בכך שב"פ הוי' הם (לא רק ד' אותיות, אלא) ח' אותיות, וענין זה נמשך ע"י התשובה, שהיא בבינה, ספירה השמינית²⁵, והיינו, שלא מספיק העבודה דנר מצוה ותורה אור, אלא צ"ל גם הענין דדרך חיים תוכחת מוסר²², כמבואר בקונטרס עץ החיים²⁶ שזוהי עבודה נעלית יותר מנר מצוה ותורה אור, שמצד עצמה היא למעלה מג' הקוין, אלא שנמשכת ומאירה גם בעבודה בג' הקוין.

(ה) **והענין** בזה, דהנה כתיב²⁷ אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי, דלכאורה אינו מובן²⁸, הרי מדובר אודות חכם אמיתי, שלכן נקרא בכתוב בשם חכם, היינו, שהתורה קוראתו בשם חכם, וכמארז"ל²⁹ איזהו חכם הרואה את הנולד, וכן בנוגע לגבור, כמארז"ל³⁰ איזהו גבור הכובש את יצרו, וכן עשיר, כמארז"ל³⁰ איזהו עשיר השמח בחלקו, א"כ, מהו אומרו אל יתהלל גוי. ובפרט ע"פ המבואר בקבלה וחסידות³¹, שחכם גבור ועשיר הם ג' הקוין, חכם הו"ע קו הימין, וגבור הו"ע קו השמאל, ועשיר הו"ע קו האמצעי, בחי' התפארת, שזהו כללות ההשתלשלות, וא"כ, מהו אומרו אל יתהלל בכל ענינים אלו, כי אם בזאת יתהלל גוי' השכל וידוע אותי.

סה"מ תרל"ד ע' סו. וש"נ. ד"ה: פדה בשלום
דש"פ ויצא יו"ד כסלו תשי"ט (סה"מ תשי"ט
ע' סח ואילך). וידבר אלקים אכה"ד (השני)
שנה זו (תש"ל). החדש דש"פ צו תשמ"ג.
(29) תמיד לב, א.
(30) אבות רפ"ד.
(31) ד"ה רני ושמחי בשערי אורה שם
פט"ו.

(22) משלי ו, כג.
(23) שם כ, כז.
(24) אבות פ"א מ"ב.
(25) בכ"ז — ראה דרושים שבעה ערה 20.
(26) בתחלתו (ע' 15).
(27) ירמ' ט, כב-כג.
(28) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א
ע' מא. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעח ואילך.

1) **וירובן** בהקדים משנת³² לענין השראת השכינה בביהמ"ק, שאין זה כדעת האומרים שהגילוי בביהמ"ק הי' רק זיו והארה לבד, ואופן הגילוי לא הי' בדרך כלי, אלא רק שביהמ"ק הי' מוכשר לזה, וכמו בענין הנבואה, שעז"נ³³ וביד הנביאים אדמה, אלא כדברי שלמה, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה³⁴, שאף שהשמים ושמי השמים, שהם עולם האצילות ועולמות א"ס שלמעלה מאצילות, לא יכלכלוך, הנה בבית הזה הוא נמצא בכל עצמותו, והיינו, שהגילוי שבביהמ"ק אינו הארה בלבד, אלא מהותו ועצמותו ית', ובאופן דיכלכלוך, בדרך כלי. ולכאורה צריך להבין, איך שייך שבביהמ"ק הגשמי תהי' השראת השכינה וכו', וכתמיהת שלמה, החכם מכל אדם³⁵, האמנם ישב אלקים על הארץ וגו'³⁴. אך הביאור בזה, דהנה כתיב³⁶ הנה מקום אתי, ופירשו חז"ל³⁷ אתרי טפילה לי, וענין ביטול המקום הי' בביהמ"ק דוקא (וממנו נמשך גם בכל העולם כולו, ע"י החלונות שקופים אטומים³⁸), שזהו שבקה"ק הנה מקום הארון אינו מן המדה³⁹, דאע"פ שהי' אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו וגו'⁴⁰, מ"מ, מקום הארון אינו מן המדה, והיינו, שהמקום עצמו הי' בבחי' בלי מקום. ואע"פ שלמעלה יש ג"כ ענין הביטול, וכמ"ש⁴¹ לך הוי' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ, שכולם הם באופן של לך, טפל ובטל לך, מ"מ, אין זה כמו ביטול המקום (אתרי טפילה לי) שהי' בביהמ"ק, כי למעלה הרי ענין המציאות אינו בתכלית, וכמו"כ גם הביטול אינו בתכלית, ורק למטה בביהמ"ק, שמציאות המקום היא בתכלית, אזי גם הביטול הוא בתכלית. וכמבואר בכ"מ⁴² שדוקא ביש הגשמי ישנו ההרגש דמציאותו מעצמותו, ואין לו עילה וסיבה שקדמה לו, דכיון ששרשו מעצמות א"ס שמציאותו מעצמותו באמת, ואין לו עילה וסיבה שקדמה לו ח"ו⁴³, לכן יש הרגש זה גם בהיש הגשמי, ומשום זה הנה גם הביטול

כת"י שם. וראה גם ויק"ר פל"א, ז. תנחומא תצוה ו. בהעלותך ב.

39) יומא כא, א. וש"נ.

40) תרומה כה, י. ויקהל לו, א.

41) דברי הימים"א כט, יא.

42) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי

בשלח צו, ב ואילך. וראה גם סה"מ עזר"ת ע'

קנ. תש"ז ע' 238. ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד

(תו"מ סה"מ באתי לגני ח"א ע' י). ועוד.

43) תניא אגה"ק ס"כ.

32) במאמרים הקודמים — ד"ה קטנתי וד"ה פדה בשלום (לעיל ע' 302 ואילך; ע' 318 ואילך).

33) הושע יב, יא.

34) מלכים"א ח, כז. דברי הימים"ב ו, יח.

35) ע"פ לשון הכתוב — מלכים"א ה, יא.

36) תשא לג, כא.

37) שמו"ר פמ"ה, ו.

38) מלכים"א ו, ד. מנחות פו, ב וברש"י

שלו הוא בתכלית, ביטול לעצמותו, ועי"ז נעשה כלי להשראת השכינה. וזהו גם הטעם שדוד לא הי' יכול לבנות את בית המקדש, לפי שדם לרב שפכת⁴⁴, אלא דוקא שלמה, ששלום ושקט אתן על ישראל בימיו⁴⁴, על ידו הי' יכול להיות בנין ביהמ"ק, כי, ענין השלום הוא חיבור הפכים⁴⁵, ועי"ז יכול להיות גם החיבור דמקום ובלי מקום, שלכן הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אלא דוקא הבית הזה.

ז) **והנה** כשם שבביהמ"ק שבעוה"ז יש מעלה לגבי עולמות עליונים, כך גם בעוה"ז גופא יש מעלה בזמן הגלות, דאף שמפני חטאינו גלינו מארצנו⁴⁶, וההעלם וההסתר הוא בתכלית, עד למציאות של חושך, הנה דוקא עי"ז באים לידי גילוי אור נעלה יותר, וכנ"ל בענין והוי' יגי' חשכי, שבשביל להאיר את החושך צ"ל גילוי שם הוי' שלמעלה מסדר השתלשלות. אמנם, גילוי זה בשלימותו יהי' לעתיד לבוא, שאז יהי' אמיתית ענין השלום. ומ"מ, צ"ל גם עכשיו ההכנה לזה, וכידוע שבנוגע לכל הגילויים שלמעלה צ"ל אתעדל"ת מעין האתעדל"ע הנמשכת על ידה, ועכ"פ צ"ל מוכשר לקבל הגילויים, שלכן צ"ל מעין ורמוז לזה בעבודתו [וכמו אכילת שבת, שהיא באופן דצדיק אוכל לשובע נפשו⁴⁷, שזהו בירור באופן של שלום, מצד מעלת השבת שנקרא קדש⁴⁸ (למעלה מיו"ט שהוא רק מקרא⁴⁹ קדש)⁵⁰, ועד לקדש מלה בגרמי', ספירת החכמה]. וזהו ענין עבודת המס"נ שבזמן הגלות, כידוע בפירוש הכתוב⁵¹ והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, שבעיקר הי' זה לגבי דרא דעקבתא דמשיחא, מצד מעלת המס"נ דזמן הגלות⁵². והרי העבודה דמס"נ היא מצד עצם הנפש, שלכן אין בה מדידות והגבלות כלל (ובמילא אין בה נתינת מקום כלל להיפך כו'), ונמשכת גם בכל פרטי העבודה כפי שבאים בהתחלקות לג' קוין, אלא שכל הענינים הם באופן של התכללות, שזהו"ע השלום. וכמו בביהמ"ק שבו היתה המשכת העצמות שלמעלה מהתחלקות, ואעפ"כ היתה העבודה באופן של

49) בא יב, טז. אמור כג, ז ואילך.
 50) ראה זח"ג צד, א. פע"ח שער מקראי קודש פ"א. לקו"ת צו יב, א ואילך. סידור עם דא"ח ריז, א.
 51) בהעלותך יב, ג.
 52) סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרח"ץ ע' קע.
 תש"ב ע' 13. ה"שי"ת ע' 237. ועוד.

44) דברי הימים"א כב, ח"ט.
 45) ראה לקו"ת בחוקותי מח, סע"ד. נשא כז, א. ואתחנן ח, א.
 46) בתפלת מוסף דיו"ט.
 47) משלי יג, כה. וראה תו"א ר"פ חיי שרה.
 48) תשא לא, יד.

התחלקות, כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם⁵³, בדוגמת ג' הקוין שעליהם העולם עומד, והיינו, שהמשכת העצמות שלמעלה מהתחלקות, נמשכה גם בג' קוין, שזהו ענין השלום.

(ח) **וזהו** גם מ"ש אל יתהלל חכם בחכמתו גו' הגבור בגבורתו גו' עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי. דהנה, ענין ההילול הוא מלשון⁵⁴ בהילו נרו, שהוא ענין הגילוי⁵⁵, כמ"ש אדמו"ר הזקן בלקו"ת⁵⁶ בענין בית הלל [ולהעיר גם מהשייכות לחנוכה, דהלכה כב"ה שמוסיף והולך⁵⁷]. ובכדי שיהי' הגילוי וההילול בזמן הגלות, לא מספיק העבודה דג' הקוין (חכם גבור ועשיר), אלא צ"ל השכל וידוע אותי, אותי דייקא, דקאי על עצמות א"ס, שזהו ע"י העבודה דמס"נ שמצד עצם הנפש. ומזה נמשך אח"כ גם בעבודה דג' הקוין, שהגילוי דעצם הנפש שבעבודה דמס"נ נמשך ומאיר גם בכחות הפרטיים, כולל גם שהענין דהשכל וידוע אותי, שהו"ע דע את אלקי אביך⁵⁸, בא בהשגה בחב"ד דנפש השכלית, ועד שפועל גם על הנה"ב. וזהו אל יתהלל חכם בחכמתו וגו', שזהו ההילול בענין החכמה והגבורה והעשירות כפי שהם מצד עצמם, אבל ע"י השכל וידוע אותי, שהו"ע העבודה במס"נ, נעשה ההילול גם בג' הקוין.

(ט) **וזהו** גם מ"ש רני ושמחי בת ציון. דהנה ידוע⁵⁹ שבזמן הבית נקראים בני"ש בשם ציון, שהם ציון וסימן על למעלה⁶⁰, אבל בזמן הגלות, כאשר ההעלם וההסתר הוא בתכלית, אזי נקראים בשם בת ציון. ומצד ההעלם וההסתר שבזמן הגלות, צ"ל עבודת בני"ש באופן של מס"נ. וזהו גם כללות הענין דחנוכה, שמצותה משתשקע החמה⁶¹, שמורה על ההעלם וההסתר כו', ואז היתה עבודת בני"ש באופן של מס"נ, ועי"ז פעלו הנצחון דמסרת רבים ביד מעטים וטמאים ביד טהורים וכו'⁶². ועז"נ רני ושמחי בת ציון, דאע"פ שרנה ושמחה הם ענינים שונים ומחולקים עד

אורה שם פט"ז.

(53) מגילה ג, א. ובכ"מ.

(61) שבת שם. נתבאר באוה"ת חנוכה ח"ה תקמ, ב. ד"ה מצותה משתשקע החמה תר"ל. תרנ"ד. תרע"ח. ד"ה הנ"ל תשל"ח (תו"מ סה"מ כסלו ע' קסג ואילך). וראה גם ד"ה להבין ההפרש בין נרות חנוכה לנרות שבת כו' — תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' יט ואילך).

(54) איוב כט, ג.
 (55) ראה תו"א פרשתנו ל, א.
 (56) שה"ש מח, ג.
 (57) שבת כא, ב.
 (58) דברי הימים"א כח, ט. וראה תניא קונטרס אחרון קנו, ב.
 (59) ראה תו"א מקץ לז, סע"ב ואילך.
 (60) ראה לקו"ת דברים א, סע"ב. שערי

(62) נוסח הודאת "ועל הניסים" דחנוכה.

שהם גם הפכיים זמ"ז, הנה כאשר בנ"י נקראים בשם בת ציון, שזהו בזמן הגלות, שאז עבודתם היא מתוך מס"נ מצד עצם הנפש, אזי גם העבודות החלוקות דרני ושמחי באים בבת אחת. ומסיים בפסוק, ושכנתי בתוך נאום ה', דאף שלעת"ל יקויים היעוד ונלוו גוים רבים וגו'⁶³, והלכו גוים לאורך⁶⁴, מ"מ, העיקר הוא ושכנתי בתוך, בתוך בנ"י דוקא, מצד עבודתם במס"נ בזמן הגלות. ועוד זאת, דכשם שהשראת השכינה בביהמ"ק היתה המשכת העצמות, ובאופן שנמשכה ובאה גם בג' קוין (כנ"ל ס"ז), הנה כן הוא גם בעבודה שמצד עצם הנפש (ענין המס"נ וענין התשובה), שהיא למעלה מהתחלקות, אבל נמשכת ובאה גם בעבודה דג' הקוין.

ועי"ז פועלים ענין הגאולה, כמ"ש⁶⁵ פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי, ודרשו רז"ל⁶⁶ אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הצבור, כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, שזהו לפי שכל ג' הקוין קשורים עם ענין השלום, כמבואר בפירוש רש"י. ועד שנעשה פדאני לי ולבני מבין האומות בפועל, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

65 תהלים נה, יט.
66 ברכות ח, א.

63 זכרי' ב, טו.
64 ישעי' ס, ג.